

2018 • SEPTEMBER

MARIËNBURG

JAAR 35 • 04

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

GELOOFSVERWOORDING

INTERVIEW HUUB OOSTERHUIS

DE ONVERDRAAGZAME JEZUS

ONZICHTBARE KERK

MACHT EN MISBRUIK

VAN EENZAME ZWALUW TOT ZWERM

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2018 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren

redacteuren:

Leon Goertz

Adrie de Jong

Ad Krijnen

Jacques van Leeuwen

REDACTIE-SECRETARIAAT

Lidy Verdegaal

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:
€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Julia van Wel, secretaris, 06-21294252

Ed Schreurs, lid, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

bestuur@marienburgvereniging.nl

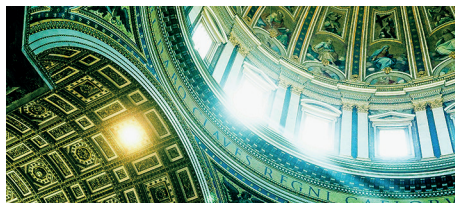
SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

NEGEN STELLINGEN OVER
GELOOFSVERWOORDING

ARTIKEL: CHRIST IN DER GEGENWART

08

KERKEN ZIJN MAATSCHAPPELIJK
AFWEZIG Interview Huub Oosterhuis

HENK BAARS

12

GIJ ZULT UW NAASTE TOLEREREN
ALS UZELF

DAAN SAVERT

14

ONZICHTBARE KERK

HENK BAARS

16

EEN ZWALUW WORDT ZWERM

In gesprek met Gijs den Boer

LEON GOERTZ

18

KLERIKALE ELITE EN MISBRUIKTEN

AD KRIJNEN

22

DE OECUMENE IN PRAKTIJK BRENGEN

HUB EUSSEN

EN DE COLUMNS

14 Erik Jurgens: Theologie van de revolutie

23 Leon Goertz: Haard

24 Huub Schumacher: Dat ik zo lang zo'n uilskuiken kon zijn

U kunt zich nog aanmelden voor:

1000 stemmen zingen Oosterhuis op 21 oktober aanstaande.

Een groot zangfestijn bij gelegenheid van de 85e verjaardag van Huub Oosterhuis. Kom luisteren naar de uitvoering van *Het lied van de aarde* - met groot orkest en koor - en de toelichting op de tekst van dit leerdicht door Huub Oosterhuis zelf. Na de pauze kunt u meezingen met nieuwe en oude Oosterhuisliederen.

Info en aanmelden:
www.1000stemmen.nl

- VERSPREID MARIËNBURG MAGAZINE ONDER UW FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN
- ALS LID KUNT U EENS EEN PROEFNUMMER LATEN TOESTUREN NAAR EEN BELANGSTELLEDE
- GEEF EENS EEN ABONNEMENT CADEAU

Het volgende nummer verschijnt medio december 2018. Bijdragen uiterlijk 28 oktober aan het redactie-adres.

HET NIEUWS

IN 2018

We leven in een ongemakkelijke tijd die soms wel erg op George Orwell's *1984* gaat lijken: met zogenaamde leiders als Trump, Poetin, Erdogan, Maduro en Kim Jong-un, die hun eigen wereldbeeld scheppen door alles wat hen niet bevalt te kwalificeren als 'fake news' of als een complot. Of het nu gaat om de Russische beïnvloeding van de Amerikaanse verkiezingen, het neerhalen van 'onze' MH17 boven de Oekraïne, of de ontkenning van klimaatverandering. Maar ook 'gewone' mensen ontkennen onomstotelijke feiten: dat de aarde rond is bijvoorbeeld, en niet plat – in het tv-spelletje 'Eén tegen 100' vond Caroline Tensen dat die ontkenning moest kunnen! En omdat gewone mensen in het Verre Oosten geloven in de heilzame werking van poeders bereid uit de neushoornhoorn, worden die dieren soortbedreigend afgeschoten. En hoeveel mensen ook in Nederland 'geloven' niet in onbewezen claims over homeopathie en voedingssupplementen vol antioxidanten?

Daarnaast is er volop slecht nieuws: over de verschrikkelijke seksuele escapades van priesters en bisschoppen wereldwijd, en de schaamteloze uitbuiting van (zwangere) meisjes en jonge vrouwen door kloosterorden. Er gebeurde veel dat het daglicht niet kon verdragen, dat in schril contrast staat met de leer van de kerk, en dat verborgen moe(s)t blijven, leidend tot wegstijgen en straffeloosheid voor de daders. Op zoveel onwaarachtigheid knappen mensen af. Om nog maar niet te spreken van gedateerde kerkregels over seksuele relaties en voorkeuren, geboortebeperving, abortus en echtscheidingen. In niet geringe mate is al dat falen terug te voeren op de gesloten kerkstructuur en op praktijken (waaronder het celibaat) die niets met de kern van het geloof te maken hebben. Kan deze paus de bezem hanteren?

TER- ZIJ- DE

Is het tijd voor een lekenkerk?

Laten wij, kritisch katholieken, ons concentreren op de blijde boodschap van Jezus, het goede nieuws dat ons positief en empathisch in het leven kan zetten. Veel ecclesia's zoeken in een onafhankelijke opstelling naar een oprechte geloofsbeleving. Veel gelovigen hebben individueel al lang afstand genomen van de moederkerk. Dat geldt ook voor Mariënburg. Dat is ook goed nieuws.

NEGEN

Christ in der Gegenwart is een onafhankelijk bovenregionaal katholiek weekblad, gericht op hervorming en met oecumenische oriëntatie. Het wordt uitgegeven door Verlag Herder (Freiburg im Breisgau, Duitsland) en wordt gefinancierd met inkomsten uit abonnementen en advertenties. De “Negen stellingen over geloofsverwoording” zijn van de hand van de redactie van dit tijdschrift. In deze editie van *Mariënborg Magazine* het tweede deel: stelling 5 tot en met 9. Het eerste deel van dit artikel verscheen in ons julinummer.

De Nederlandse vertaling is van de hand van Ad Krijnen, Bijbelcitaties zijn afkomstig uit de Naardense Bijbel.

STELLINGEN OVER GELOOFSVERWOORDING

Hoe kan het in de taal van nu gezegd worden?

De Kerk moet zich voortdurend in hoofd en leden hervormen. Augustinus eiste dit al. Martin Luther heeft 500 jaar geleden zijn stellingen openbaar gemaakt. Ook wij hebben zodanige voorstellen voor het geloofsleven, dat de christelijke boodschap de mensen met een modern levensperspectief bereikt.

DE REDACTIE VAN CHRIST IN DER GEGENWART.

nisatie voor productie van enkel maar privé geluksgevoelens. Voor meer knusheid heeft Jezus zich niet laten kruisigen. Zijn rijk is niet van deze wereld, maar het zuchten van de bedreigde schepping, het lijden van de mens en grote delen van de mensheid krijgen in zijn rijk volle aandacht. Blinden zien, lammen gaan, melaatsen worden rein. De christenen in de vroege gemeenten vereerden Jezus de Messias als de goede herder die zorg draagt voor de zieke en zwakke ‘schapen’. Hij was – aldus een vandaag de dag bijna vergeten naam – de heiland, dus iemand die heelt. Dit geloof aan de helende heiland moet weer ontdekt worden als geloof in bevrijding, evenzeer geestelijk als lichamelijk. Dat is inclusief het geschonden lichaam van hele volkeren, sociale klassen, maatschappijen en naties.

Dat zich evenwel – bijna uitsluitend – in christelijke maatschappijen democratie kon ontwikkelen, is een teken van hoop. In een wereld van massale ellende en onverdraaglijk geweld blijft het sociale vraagstuk ten diepste een godsdienstig vraagstuk. In het gelaat van Jezus de Messias licht het gezicht van de ellendigen van deze wereld op. De prioritaire keuze voor de armen vindt voor de christen haar fundament in de prioritaire keuze voor Jezus de Messias. Wat de mensen – of ze gelovig, andersgelovig dan wel ongelovig zijn – voor de geringsten gedaan hebben, dat hebben zij voor de Gezalfde gedaan. De Christus van de godsdienst is tegelijk altijd ook de politieke Christus.

STELLING 5: CHRISTEN ZIJN IS POLITIEK

“Zie, ik maak alle dingen nieuw” ... (OPENBARING 21, 5)

Christen-zijn als levenshouding heeft effecten op de persoonlijke levenswijze. Daartoe behoort het kiezen voor de armen, het verheffen van de stem voor de zwakken die anders niet gehoord worden, en het opkomen voor een solidaire maatschappij. Want het christendom is geen *wellness*-orga-

De christen moet zich als christen vrij, zelfbewust en krachtig in de maatschappij kunnen positioneren. Dat kan alleen maar, als de uitgeblustheid (die je ziet in deels lege kerken, in een deels verlamd parochie-/gemeenteleven en in de algemene onbeduidendheid van de theologie) op grond van nieuw verworven exegetische deskundigheid in christelijke inhouden geanalyseerd en overwonnen wordt. Welke methoden zijn er om inertie te overwinnen? Daartoe moet de Kerk gelegenheden bieden, waar rijpingsprocessen kunnen plaatsvinden. Mensen dienen creatief te zijn om de christelijke boodschap met hun leven samen te laten komen. Zich terugtrekken kan daarbij helpen. Wie in stilte vindt, kan ook in spreken en in het creatieve zijn doel bereiken.

STELLING 6: DE KERK MOET EEN PROCES VAN DEMOCRATISERING DOORMAKEN

“Groet Andronikus (m) en Junia (v), mijn verwanten en medegevangenen, die veelbetekenend zijn onder de apostelen, die ook al eerder dan ik in Christus waren” ... (ROM 19, 7)

De katholieke Kerk kan – evenals de orthodoxe – de volledige deelneming van vrouwen in alle ambten niet langer weigeren. De in de mensenrechten verankerde gelijkgerechtigdheid van de geslachten moet ook in de Kerk in haar volle omvang gerealiseerd worden. Jezus had vrouwen en mannen als leerlingen. De Kerk werd door vrouwelijke en mannelijke apostelen geïnspireerd, gestimuleerd en geleid. Niettemin menen kerkleidingen altijd nog bij belangrijke ambten af te kunnen zien van de charisma's van de helft van de mensheid. Het 'argument' "Jezus was een man" betreft een uiterlijk kenmerk en is onvoldoende om vrouwen achter te stellen. Stel: Jezus droeg geen bril – mogen dan alle mensen met een bril geen hogere ambten bekleden? Het is onvoldoende vrouwen met ambten van de tweede categorie zoet te houden, zoals nu met de nieuw te onderzoeken mogelijkheden voor vrouwelijke diakens. Dus: toegang voor vrouwen tot alle kerkelijke ambten!

Het wedijveren der opvattingen en echte verkiezingen met daaropvolgende handoplegging bij hen die de opdracht kregen, hoorden van het begin af aan tot het leven van de vroege gemeenten. Ergens onderweg ging dit verloren ten gunste van een monarchistische interpretatie

In een wereld van massale ellende en onverdraaglijk geweld blijft het sociale vraagstuk ten diepste een godsdienstig vraagstuk

van de ambten. Bij het altijd nog met magische elementen verbonden wijdingskarakter van het priesterambt moeten vraagtekens geplaatst worden. Priesters en predikanten staan niet noodzakelijk dicht bij God dan leken. Het synodale element in de Kerk dient versterkt te worden. 'Rijksregeringen' kunnen niet tot in het kleinste detail alles regelen. Subsidiariteit is nodig. De lagere geledingen hebben meer juridische bevoegdheden nodig om *die* zaken te regelen die alleen hen aangaan. Dat geldt voor de bisschoppenconferenties in hun relatie tot Rome en voor de parochies ten opzichte van hun bisschoppen. Het is een fout om de deskundigheid en de bekwaamheden van leken onbenut te laten – dit te meer omdat ook ambtsdragers feilbare mensen zijn. Laten we toch gebruik maken van de geloofsantenne van het hele volk Gods – ook voor de mogelijkheid gehuwde parochiepriesters aan te stellen volgens de oude praktijk zoals die in de oosterse kerken tot de dag van vandaag bewaard is.

STELLING 7: DE TOEKOMST VAN HET CHRISTENDOM IS EEN OECUMENISCHE OF IS ER NIET. DE OECUMENE HEEFT DADEN NODIG, NIET ENKEL WOORDEN

“Welnu, samen zijt ge: lichaam van Christus, en ieder ten dele: leden daarvan” ... (1KOR 12, 27)

Gezien de toenemende vervlechting van de wereld en ook de brede horizon in denken van moderne mensen, had het al lang een feit moeten zijn dat het christendom zich als een eenheid definieert en presenteert. Het gemeenschappelijk geloof in Jezus de Messias zou genoeg moeten zijn om alle hindernissen die de Kerken scheiden te overwinnen. Wie aan de historisch gegroeide loopgraven vast wil houden, moet dit voor zichzelf doen – hij moet er echter anderen niet vanaf kunnen houden om over die verdeeldheid in de dagelijkse geloofsuitingen heen te stappen. Kerken en parochies/gemeenten zouden principieel iedere christen toe moeten laten. Christenen onderling zouden elkaar nergens

Het 'argument' "Jezus was een man" betreft een uiterlijk kenmerk en is onvoldoende om vrouwen achter te stellen

uit moeten sluiten. Als zij zichzelf niet definiëren als gemeenschappelijk volk Gods onderweg, dan zullen ze in de verstarring en onbuigzaamheid blijven waarin ze nu al gevangen zijn. De Babylonische gevangenschappen van de Kerken moeten dus ophouden.

In theologisch detailwerk hebben de oecumenische pioniers voldoende theoretische helderheid gebracht in zaken die substantieel opgehelderd moesten worden. Zij hebben ook helder omschreven wat niet onder één noemer gebracht moet worden. Maar veel daarvan werd weer vergeten of getorpedeerd. In de geloofsbegrippen van katholieken onder elkaar, van evangelischen onderling of van orthodoxen onderling is vaak sprake van aanmerkelijk grotere verschillen dan die tussen christenen van verschillende confessies. Bijvoorbeeld: wat heeft een populair-traditioneel geloof in wonderen gemeen met een gemoderniseerd-intellectueel Godsbegrip? Het christelijke heeft dáár toekomst, waar christenen op een geloofwaardige manier getuigen van Christus' zijn. Het christendom is een religie van serieuze keuzen in de geest, niet een sociologische verbondenheid omdat men toevallig in een bepaalde groep geboren is. Het is van belang – zoals ook al lang veelvuldig wordt gepraktiseerd – aan de basis de oogkleppen af te doen en met de eigen voeten het pad van de oecumene te gaan. Wie in de veelheid van de geestverwantschap de eenheid wil, zal die vinden. Christenen, weest moedig, gebruik in oecumenische zaken het eigen gezond verstand!

STELLING 8: HET CHRISTENDOM MOET SAMEN MET ALLE GODSDIENSTEN ERNAAR STREVEN OM ALLE RUIMTE TE MAKEN VOOR HET GEZONDE VERSTAND, DAT DE VREDE DIENT, EN OM FANATISME TE BESTRIJDEN

"Maar toetst alles, behoudt het goede" ... (1TESS 5, 21)

God is universeel. Daar hoort dus bij dat ook buiten de Kerk heil te vinden is. Het christendom moet dus vertrouwen hebben in waarachtig vrome mensen in andere godsdiensten. En ook buiten deze godsdiensten in atheïsten en agnostici overal. Zich samen met al dezen inzetten voor de verzoening van geloof en rede. En alles ervoor doen om fundamentalisme en godsdienstig fanatisme te bestrijden met de middelen van rede en humaniteit. De godsdiensten worden

opgeroepen sterker dan tot nu toe naar voren te halen wat zij gemeenschappelijk hebben, bijvoorbeeld het punt van de gouden regel zoals die in de meeste culturen geldt. Het moet hun gemeenschappelijk doel zijn de mensheid verder te brengen, vrij te maken; religieus gesproken: ingebed in de onderscheiden tradities te leiden naar het bevrijdende geloof in God. Het alledaagse denken vanuit concurrentie tussen de verschillende godsdiensten dient overwonnen te worden. Dan zouden fundamentalisten zwakker komen te staan en de aantrekkingskracht voor mensen van goede wil zou groter worden. Het wedijveren in argumenten om elkaar wederzijds te verrijken en te zuiveren van foutieve ontwikkelingen moet echter wel blijven.

De spanning op godsdienstig gebied tussen provincialisme ("Alleen wij zijn verlost"), universalisme ("Allen zijn gered") en onverschilligheid ("Alle heilswegen zijn ergens op de een of andere manier waar") laat zich niet volledig oplossen. Oriëntatiepunt moet zijn dat God in feite deze wereld gewild heeft en dat hij zijn schepping goed bevonden heeft. Op deze wijze kan het veelvoud in godsdiensten enkel maar door God zo gewild zijn. Als christenen Christus liefhebben en hem erkennen als de universele Logos, betekent dat niet dat andere godsdiensten naar een tweede plan verwezen worden. Veeleer kan een modern vormgegeven diepere mystieke identificatie met Christus helpen om het gelaat van Christus te herkennen in andere mensen – ook in andere godsdiensten – zonder het eigene daarvan minder waard te achten. Niet alles is hetzelfde, niet alles is waar, maar het ware kan er tegen om ook ongelijke zaken te verdragen en van het specifieke te houden. Voor de vrijheid en de ruimte heeft de Gezalfde ons vrij gemaakt en ruimte gegeven. Daaruit volgt dan ook dat missionering, zoals die bij christenen en moslims wezenlijk tot de dynamiek van de godsdienst behoort, alleen dient te gebeuren door overtuigen en in vrijheid en met eerbied voor de geesteshouding van de gesprekspartner. Altijd geldt de wijsheid: waar wij ook geraken, steeds is God al verborgen aanwezig.

STELLING 9: HET IS TIJD VOOR EEN GELOOFSCONCILIE

"De apostelen en de oudsten verzamelen zich om dit woord onder ogen te zien" ... (HAND 15, 6)

De dramatische geloofscrisis zowel wereldwijd in

*Bij het altijd nog met magische elementen
verbonden wijdingskarakter van het priesterambt
moeten vraagtekens geplaatst worden*

het christendom als in alle godsdiensten heeft in belangrijke mate hiermee te maken, dat zowel het Volk Gods “onder” als de kerkelijke leiding “boven” al te lang verzuimd hebben intelligent en spiritueel, met verstand en gevoel de religieuze aansluiting te bereiken met de realiteit van het moderne leven. Het meest recent liet de beleving van vrijheid en verlicht denken van de moderne tijd samen met de door de wetenschappen versnelde ontmythologisering van oude verhalen vroegere manieren van geloven in brokstukken achter. Het geloof stelt vragen aan het verstand, maar deed dit tenslotte niet grondig genoeg.

Het leven verandert aanmerkelijk sneller dan vroeger. Toen was het voldoende iedere honderd of tweehonderd jaar een concilie of grote synode te houden. Van de huidige opzienbarende vooruitgang in de geestes- en natuurwetenschappen bijvoorbeeld had men bij het Tweede Vaticaans Concilie in de Katholieke Kerk, nog maar een halve eeuw geleden, geen vermoeden, ook niet van aanzetten daarvan. Daarna hebben maatschappijen, culturen en privélevens een radicaal transformatieproces doorgemaakt – zowel bij de emancipatie van de vrouw en de nieuwe vormgeving van relaties, als bij de seksualiteit en de ineenstorting van mythologisch-magische opvattingen. Dat heeft diepgaande invloed gehad, niet alleen op de geldende beelden aangaande wereld, God en geloof, maar ook op de manieren van sacramenteel verstaan en begrijpen. Voor de christenheid is opnieuw een groot concilie – een werkelijk oecumenisch concilie – nodig, precies zoals de belangrijkste concilies in het eerste millennium geloofscouncils waren die zich bogen over wezenlijke vragen over God en Christus. Op zo’n hedendaags geloofscouncil zouden concilievaders en conciliemoeders uit alle hoeken van ‘s mensen leven moeten meewerken, vooral uit die van vernieuwers, uit die van de meest uiteenlopende beroepen, uit die van de wetenschappers van de meest verschillende disciplines, uit de hoek van belangrijke kunstenaars. Zij moeten dan niet alleen maar aangehoord worden, een soort van alibi verschaffend. Veeleer dienen zij dan betrokken te worden in het besluitvormingsproces, tot en met de besluiten zelf.

Concilies kunnen niet alles. Maar zij kunnen bij

diep ingrijpende geloofscouncils zoals de huidige helpen om blokkades te slechten en weerstanden bij het beraad te overwinnen. Het gaat niet om vriendelijke aanpassing aan de tijdgeest, maar om verdere evolutie, om ontwikkeling in de godsdienstige tijdgeest. Het gaat erom het handelen van God en Christus in het verloop van de geschiedenis van een evoluerende wereld te duiden en te openen voor de existentiële zoektocht van moderne mensen. ●

DUITSE TEKST VERSCHENEN IN WEEKBLAD *CHRIST IN DER GEGENWART* (JAARGANG 2017, NUMMER 44, FREIBURG IM BREISGAU, WWW.CHRIST-IN-DER-GEGENWART.DE), ONDER DE TITEL “NEUN REFORMTHESEN. WIE SICH DER CHRISTLICHE GLAUBE ERNEUERN KANN”

KERKEN ZIJN MAATSCHAPPELIJK AFWEZIG

INTERVIEW **HUUB OOSTERHUIS**

Het is warm als ik aankom bij het oude vertrouwde adres aan de Keizersgracht, De Rode Hoed. Ik ben wat vroeg en ben verdiept in mijn smartphone als hij onverwacht voor me staat. Een smalle houten trap op. Hij loopt wat moeizamer, fietsen en wandelen is er tot zijn verdriet niet meer bij. Het is het moment om onze kwalen uit te wisselen, en dat we vanzelfsprekend allebei gewoon volhouden. Hij bekent dat hij voor het schrijven van gedichten tegenwoordig ergens op een terras moet zitten waar mensen hem niet kennen. In Antwerpen bijvoorbeeld.

Huub, wat houdt je op dit moment in de politieke actualiteit het meest bezig?

“Wat ze met vluchtelingenkinderen uitspoken. Dat is voor een groot deel uit ons gezichtsveld verdwenen. Het protest en de actie daartegen is een beetje verstomd. In 2005 heb ik geprobeerd om via het Messiaans Beraad daartegen in het geweer te komen, daar was een regelmatige samenscholing van advocaten, juristen en hulpverleners. Ik ben toen zelfs voor het gerecht gedaagd vanwege mijn uitspraken tegen de IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst). Helaas liep dat met een sisser af. Het uitzetten van kinderen is iets kleins vergeleken met bijvoorbeeld de Brexit, maar het zou continue aandacht moeten hebben. Ik weet dat er groepen zijn die er dagelijks mee bezig zijn. De onafhankelijke basiskerken zouden er voor moeten zorgen dat er effectief stelling wordt

ingenomen. Misschien dat de nieuwe mensen bij de Ekklesia Amsterdam dat weer sterker gaan oppakken. Een manier is dat je het zondags in de dienst iedere keer weer benoemt en trotseert dat mensen daar kritiek op hebben. Steeds meer mensen zouden daarover verontwaardigd moeten worden. Het voorbedenboek waarin mensen daarover schrijven zou hardop voorgelezen moeten worden. Ik zou willen voorstellen dat dat in elke kerk gebeurt. Maar ik weet ook wel dat het klimaat is veranderd. Als er in een park in Almere vier gezinnen kamperen, komt de hele buurt in opstand. En de meeste mensen vinden dat het goed gaat. Ook de veranderingen in het omroepbestel zijn fnuikend. Dat heeft veel invloed. Mensen worden teruggedrongen naar nietszeggende en banale programma's. Het is een structurele fout in het bestel dat een meneer in Hilversum dat bestiert. Ieder keer weer die aanval op cultuur.”

Ben je ooit lid geweest van de Mariënburgvereniging?

“Nee. Ten tijde van de oprichting vond ik het al te veel uitlopen op een type dialoog met de bisschoppen die eigenlijk al voorbij was. Maar Mariënburg heeft natuurlijk ook veel bemoediging gebracht en nu is het nog de enige groep die kritisch reflecteert op ontwikkelingen in de rooms-katholieke kerk.

Zo kan de tijd dingen verschuiven. Terugkijkend op de Acht Mei Beweging constateer ik dat het goed was dat die er was,

HUUB OOSTERHUIS WORDT OP 1 NOVEMBER A.S. 85 JAAR. EVENALS VIJF JAAR GELEDEN WORDT DAT GEVIERT MET EEN GROOTS JUBILEUMCONCERT IN EINDHOVEN ONDER DE NAAM *1000 STEMMEN ZINGEN OOSTERHUIS*. HIERAAN WERKEN KOREN VAN VELE ZELFSTANDIGE GELOOFSGE-MEENSCHAPPEN IN NEDERLAND EN VLAANDEREN MEE. HUUB ZAL BIJ DIT CONCERT OP ZONDAGMID-DAG 21 OKTOBER A.S. AANWEZIG ZIJN EN HET PROGRAMMA INLEIDEN. REDEN VOOR MARIËNBURG MAGAZINE OM HENK BAARS TE VRAGEN DE MEESTER TE INTERVIEW- WEN.
REDACTIE

op de manifestaties viel iets te beleven. De eerste manifestatie was erg aanstekelijk, je kreeg het gevoel dat je niet gek was met je inzichten. Ineens was je met duizenden en dat geeft een blijvende indruk, dat is ook de kracht van een beweging. Mariënburg en Acht Mei hebben een bewustzijn op gang gehouden. Ik herinner me vooral dat ik daar jezuïeten en oud-jezuïeten, bij wie ik natuurlijk niet zo goed lag, ontmoette. Na al die jaren was er bij hen ook iets veranderd. Ik zou het wel goed vinden als er nog een soort tegenbe-
weging zou komen. Maar er ontbreekt natuurlijk volstrekt een jongere generatie.

Het is ook nog maar een kleine schare die op zondagen in de kerk vertroost wil worden. Het probleem is dat als de bijbelse en maatschappelijke scholing ontbreekt het leerhuselement wegvalt. Maar het blijft de gelegenheid om een bijbel open te slaan. Veel kerken zijn overigens volstrekt apolitiek.”

Zie jij nog een officiële rooms-katholieke kerk functioneren in Nederland over 35 jaar?

“Ja, waarschijnlijk wel. Kijk, waar Antoine Bodar voor staat, een bepaald soort traditie, dat blijft wel bestaan. Net zoals er een bepaald soort burgerlijkheid en adellijkheid zal blijven bestaan.

En wereldwijd is er volop groei in Aziatische, Latijns-Amerikaanse en Afrikaanse landen. Deze paus benoemt bisschoppen in alle uithoeken van de wereld.”

Wat waren je mooiste jaren?

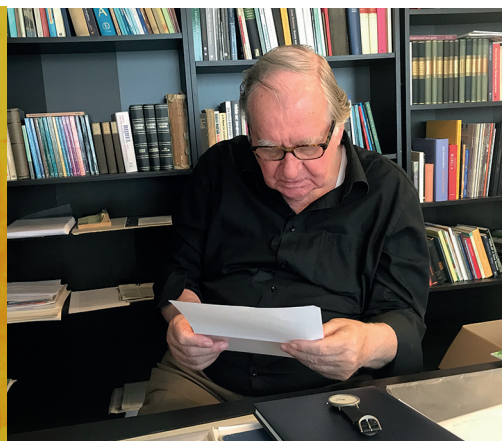
“Toen wij eenmaal met de Ekklesia Amsterdam buiten de officiële kerk waren gezet, of gegaan, toen moest er iets heel nieuws gebeuren. Heel beslissend vond ik het inzicht dat je aan een dienst op zondag niet genoeg had. Dat hoorde er wel bij, maar daarnaast moest er een huis komen van waaruit actie kon worden ondernomen. Toen hebben we De Populier opgericht. Dat ging in een vloek en een zucht. We hadden banden met de VARA, onder andere Henk van Stipriaan hield een actie bij het Lieverdje. De hele dag mensen aan het woord over de noodzaak van een gebouw en ‘s avonds was het er. Het was september 1972. Na de dienst ging je dus naar De Populier, daar was altijd wat te doen. Het jaar daarop stroomden de Chilenen binnen en begon de anti-apartheidsbeweging. Met al dat soort groeperingen was er contact. Het hele kabinet-Den Uyl is daar geweest om te discussiëren. Dat waren tien overvloedige jaren. We barstten daaruit en kwamen op het idee om De Balie te kopen voor een gulden, en daar een trefcentrum van te maken, en dat is het ook geworden. Felix Rottenberg kwam erbij, hij heeft De Balie verder uitgebouwd. Dat was een uitbreiding van de Ekklesia naar het maatschappelijke toe. Ik herinner me bijvoorbeeld dat we een werkgroep hadden die zich boog over het onderwijs aan Marokkaanse kinderen. Dat waren de jaren van de gastarbeiders. Of het de beste jaren waren weet ik niet, maar er is toen in ieder geval iets heel nieuws gebeurd.

HUUB OOSTERHUIS

geboren 1 november 1933

- 1946-1952 Gymnasium-a, Ignatiuscollege Amsterdam
- 1952 Intrede in de Orde der jezuïeten
- 1952-1955 Noviciaat en studie retorica
- 1955-1958 Studie filosofie aan het Berchmanium in Nijmegen
- 1958-1961 Studie Nederlandse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit van Groningen, Kandidaatsexamen, eerste publicatie van liturgische liederen
- 1960 Oprichting van de Amsterdamse Studentenekklesia (thans: Ekklesia Amsterdam) door Jan van Kilsdonk, vanaf het begin bij deze Ekklesia betrokken als tekstschrijver
- 1961-1965 Studie theologie aan de theologische faculteit, Canisianum, van de jezuïeten in Maastricht
- 1964 Priesterwijding
- 1965 Benoeming tot rooms-katholiek studentenpastor in Amsterdam door de bisschop van Haarlem
- 1969 Woordvoerder van de Amsterdamse Studentenekklesia in het celibaatsconflict met het Vaticaan, ontslag uit de Orde der Jezuiten
- 1970 De Ekklesia kiest voor een 'vrije opstelling', buiten verantwoordelijkheid van de rooms-katholieke bisschoppen, ontslagen als studentenpastor
- 1972 Oprichting van cultureel centrum De Populier in Amsterdam, tevens trefcentrum van de Ekklesia, directeur tot aan de overgang van De Populier naar De Balie in 1981
- 1973 Oprichting van de theatergroep Poëzie Hardop
- 1980 Oprichting van Stichting Leerhuis & Liturgie (tot 2011), hoofdredacteur van het tijdschrift *Werkchrift* (tot 1995)
- 1990 Oprichting van De Rode Hoed, centrum voor cultuur, religie en politiek, directeur tot 1998
- 1994 Oprichting van de School der Poëzie
- 1995 Hoofdredacteur van *Roodkoper*, tijdschrift voor cultuur, religie en politiek (tot 2011)
- 1997 Project 'De hele bijbel gelezen en uitgelegd'; tot op heden zeventig voorleesavonden in De Rode Hoed; vertaling van de boeken Genesis, Exodus, Numeri, Jozua, Lukasevangelie, samen met Alex van Heusden
- 2002 eredoctoraat in theologie (VU Amsterdam)
- 2005 Initiatiefnemer Messiaans Beraad
- 2011 Initiatiefnemer De Nieuwe Liefde

Bron: Wikipedia

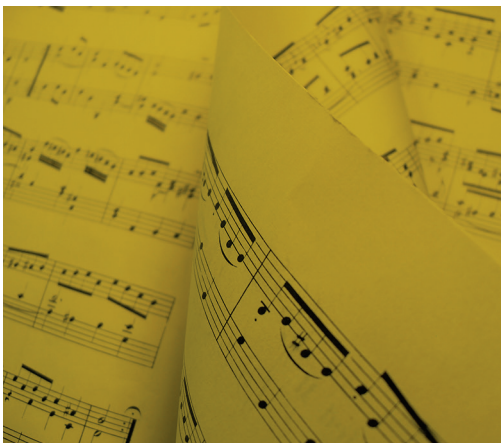

*L*iedereren maken is ook vondsten vinden. Dat doe je niet in een steriele studeerkamer. Dan ga ik bijvoorbeeld vier dagen naar Antwerpen en dan zit ik op terrasjes

Het had een grote uitstraling in Amsterdam. Toen ik de Nieuwe Liefde wilde oprichten, omdat De Rode Hoed een andere kant uitdreef, propageerde ik dat met het idee dat het de nieuwe De Populier moest worden. Dat is niet gelukt.”

Waar lag dat aan?

“Uiteindelijk toch aan individuele mensen. Mensen die weggaan of niet optimaal functioneren. Te veel wisselingen is niet goed. Het is begonnen met de plotselinge dood van Joost Divendal in 2010, een ongelofelijk gedreven man, daar was niet een goede vervanging voor te vinden, op een toen zo korte termijn. Dan komt er iemand die naar mijn idee te weinig met de Ekklesia had en dan kukelt de zaak zomaar om. Dan gaan er mensen weg die je niet kunt missen. Toen is besloten dat de Ekklesia los moest van Amerpodia (*de onderneming die de zalen verhuurt van De Nieuwe Liefde, De Rode Hoed, Felix Meritis en Compagnietheater, HB*) en nu zitten we als Ekklesia weer in De Rode Hoed. We hebben niets meer te maken met De Nieuwe Liefde, die voor ons gebouwd is. We zijn ook niet

met zoveel meer, en de leeftijd gaat een rol spelen. Maar ik heb hoop dat het met de nieuw aangetrokken mensen weer anders kan worden.”

Welke van je liederen zijn je het liefst?

“Ik heb een liedboek in voorbereiding van ongeveer 600 bladzijden. Een soort samenvatting van hoe liedteksten in allerlei vormen zijn verschenen. Het wordt een leeseditie die bij de uitvoering van *Het lied van de Aarde* op 21 oktober a.s. bij *1000 stemmen zingen* in Eindhoven wordt gepresenteerd. De titel: *Stilte Zingen*. Er is een apart deel dat liederen bevat die in de marge zijn ontstaan van de preken die we bij het project “De hele Bijbel gelezen en uitgelegd” hielden. Ik schrijf er nog nieuwe liederen voor en er moet ook een min of meer aansluitend verhaal in te lezen zijn. Het wordt een dik boek, maar het gaat ook over 60 jaar werk! De vraag is aan wie ik het aan zal bieden. Ooit kreeg ik van bisschop Bekkers een opdracht in die zin, die zag dat echt zitten. Maar de censuur op mijn liederen is in de meeste bisdommen nog niet opgeheven.

Lieder maken is ook vondsten vinden. Dat doe je niet in een steriele studeerkamer. Dan ga ik bijvoorbeeld vier dagen naar Antwerpen en dan zit ik op terrasjes. Het is iets achteloos. Vroeger maakte ik ze op de fiets.

Maar het zijn te veel liederen om er nu zomaar een liefste uit te halen. Het mooiste vind ik denk ik toch die waar het woord God niet in voorkomt, zoals *De Tafel der armen*,

Het probleem is dat als de bijbelse en maatschappelijke scholing ontbreekt het leerhuiselement wegvalt

Licht dat ons aanstoot, De Steppe. Bekende nummers. Er wordt uiteindelijk maar een deel gezongen. Er zijn veel componisten mee aan de gang gegaan die ik niet eens allemaal ken.”

Wat wil je nog kwijt?

“Kerken en ook de veertig ecclesia's zijn maatschappelijk vrijwel afwezig. Als ik in de krant lees dat de ChristenUnie zich geschikt heeft in het Kinderpardon, dan moet daar eigenlijk snel op worden gereageerd. Dat gebeurt niet meer. “*Bespaar me het geluid van jullie liederen*”, zegt Amos. Er zou toch misschien nog eens een poging gedaan moeten worden. Bijvoorbeeld met een schaduwparlement. Als dat nog eens zou kunnen!”

> INTERVIEW •

TEKST
DAAN SAVERT
FOTO
STOCK

"GIJ ZULT UW NAASTE TOLEREREN ALS UZELF"

WAAROM JEZUS NIET VERDRAAGZAAM WAS

"Tolerantie moet kunnen, maar je moet wel rekening houden met andere mensen."

Deze uitspraak van Tilburgs komiek Frans van der Meer is ongetwijfeld grappig bedoeld, maar voor mij is hij kernachtig voor de problematische aspecten van tolerantie. In dit artikel wil ik toelichten waarom ik tolerantie een overschat concept vind en denk dat Jezus een andere weg wijst.

Het hele idee van verdraagzaamheid of tolerantie (ik gebruik beide termen door elkaar) gaat gepaard met een enorme paradox: dat je uiteindelijk alleen écht kunt verdragen wat onverdraaglijk is. Ik zal uitleggen wat ik daarmee bedoel.

De filosoof Nicholas Wolterstorff beweerde een aantal jaar geleden in een lezing dat wat vaak doorgaat voor tolerantie in werkelijkheid onverschilligheid is. Hij ging specifiek in op religieuze verdraagzaamheid en kwam met een aantal voorbeelden. Stel, je bent overtuigd katholiek en je buurman is protestant. Het verschil tussen jullie is relevant *voor jou*: zelf zou je nooit protestant willen zijn. Dat je buurman echter protestant is, moet hij vooral zelf weten. Toleer je de religie van je buurman? Nee. De hele vraag naar al dan niet tolereren is totaal niet aan de orde. Het maakt je simpelweg niet uit wat de religie van je buurman is. Leven en laten leven. Als tweede voorbeeld noemde Wolterstorff de situatie waarin een hindoe in dezelfde straat komt wonen als een progressief christen. Laatstgenoemde tolereert de aanwezigheid van de nieuwkomer niet, zij *waardeert* die aanwezigheid. Diversiteit kan de sfeer in de straat alleen maar verrijken. Laten we allemaal van elkaar leren! Tolerantie komt pas om de hoek kijken, als er iemand in de straat komt wonen, die er ideeën op nahoudt, waar jij maar heel moeilijk mee om kunt gaan. Ideeën die in jouw ogen misschien zelfs heel onverdraagzaam zijn.

TOLERANTIE Verdragen kan alleen als iets eigenlijk onverdraaglijk is. Het idee dat je iets of iemand moet tolereren, impliceert dat er iets is dat jou niet zo bevalt. Vaak is tolerantie dan ook helemaal niet zo fraai. De schrijver Kahlil Gibran noemde tolerantie "de liefde bevangen door de ziekte van hooghartigheid." Ik denk aan hoe LHBT'ers worden ontvangen in sommige conservatieve kerken. Ze worden welkom geheten, er wordt hen verteld dat God hen onvoorwaardelijk liefheeft, maar als puntje bij paaltje komt, blijkt dat ze bepaalde functies in de kerk niet kunnen vervullen. De relaties die ze willen aangaan – als die al niet veroordeeld worden – kunnen niet op dezelfde zegen rekenen als de relaties die heteromensen willen aangaan. "Heb de zondaar lief, maar haat de zonde" was een gevleugelde uitspraak in de evangelische wereld waarin ik groot ben gebracht. Als een LHBT'er uit de kast komt, kan dat tot een ingewikkelde band met de familie leiden. Er kan een punt komen waarop de ouders besluiten om de weg die hun kind inslaat te tolereren. De ouders zijn het principieel niet eens met de levensstijl van hun kind, maar besluiten het te 'verdragen'. Maar is dat waar Uiteraard LHBT'ers op wachten?

*Als Jezus een boodschap van
verdraagzaamheid had verkocht, had zijn
kruisiging nooit plaatsgevonden*

niet. In het woord tolereren zit nog steeds dat harde oordeel. Hoe moet het voelen om voortdurend door de mensen om jou heen 'getolereerd' te worden?

Daarbij wordt tolerantie in de Nederlandse context ook nog eens op arrogante wijze als wapen ter uitsluiting gebruikt. Als land hebben wij tolerantie hoog in het vaandel staan. Maar in naam van die tolerantie worden we precies het tegenovergestelde van wat we pretenderen te zijn. Dan zijn wij Nederlanders 'de tolerantanten', in tegenstelling tot de mensen uit andere culturen. Nieuwkomers moeten onze tolerantie leren. Ironisch genoeg wordt je houding in de naam van tolerantie steeds onverdraagzamer. Historicus L.H. Wesseling schrijft: "Als we in het verleden al tolerant waren, was dat zeker niet in de moderne zin van het opgewekt vieren van 'verscheidenheid'. Nederlanders hebben tot voor kort nauwelijks belangstelling gehad voor de 'vreemde' gewoontes van anderen, en de inderdaad aanzienlijke religieuze verscheidenheid sinds de zestiende eeuw werd vooral ervaren als een probleem, waarover men liever zo min mogelijk praatte. Die typisch Nederlandse vorm van 'tolerantie' was het resultaat van koele calculatie, niet van feestelijk gevierde culturele diversiteit."

Als tolerantie geprezen wordt als hoog ideaal, zitten er dus meerdere addertjes onder het gras verstopt.

DE ONVERDRAAGZAME JEZUS Mijn stelling is dat waar sommige mensen geneigd zijn tolerantie te prijzen, Jezus daar een veel riskanter ideaal tegenover plaatst. Hij zei niet 'tolereer uw naaste als uzelf', maar 'heb uw naaste lief als uzelf.'

Nederland is een min of meer seculier land geworden. Er zijn mensen die de kerk en/of het christendom vaarwel hebben gezegd, en met goede redenen (denk aan het voorbeeld van LHBT'ers in bepaalde conservatieve kerken). Het wijzende veroordelende vingertje heeft bij mensen geleid tot wat weleens 'religiostress' genoemd werd. Ik kan me dus iets voorstellen bij het verlangen naar tolerante religie. Dat is dan in ieder geval een religie die jou niet de les leest en de ander met rust laat. En toch wil ik beweren dat een christendom dat vooral tolerant wil zijn, de plank volledig mislaat.

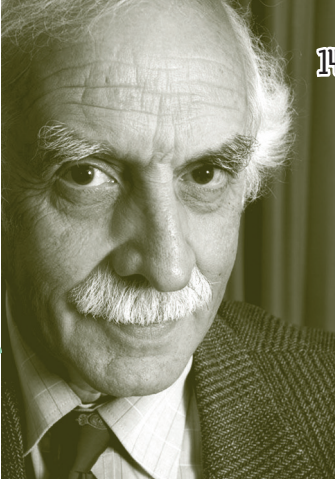
Jezus was niet per se een verdraagzaam man. In navolging van de profeten sprak hij zich uit tegen onrecht. De hypocrisie van de religieuze leiders in zijn tijd werd door hem met felle bewoordingen aan de kaak gesteld: "Wee jullie, schriftgeleerden en farizeeën, huichelaars, jullie lijken op witgepleisterde graven, die er vanbuiten wel fraai uitzien, maar vol liggen met doodsbeenderen en andere onreinheden." Jezus verweet de religieuze leiders dat zij monumenten bouwden voor de profeten, die door

hun voorouders om het leven waren gebracht, in de veronderstelling dat zij dit zelf nooit gedaan zouden hebben. Terwijl dat precies is wat er uiteindelijk met Jezus gebeurde: hij werd op wrede wijze geëxecuteerd. De ironie. Als Jezus een boodschap van verdraagzaamheid had verkocht, had zijn kruisiging nooit plaatsgevonden.

Volgens Wolterstorff is verdraagzaamheid vaak niet meer dan onverschilligheid. De christelijke theologie heeft vaak aan dat laatste geleden. Het Griekse denken heeft geïnspireerd tot een godsbeeld dat verheven, onveranderlijk en almachtig is. God werd een abstracte transcendentie, die niet zoveel meer te maken had met de aardse werkelijkheid. En als God al als persoonlijk werd gezien, dan met stereotiepe mannelijke eigenschappen. Onder andere feministische theologie en bevrijdingstheologie maken hier korte metten mee. God is nauw betrokken bij wat er op aarde gebeurt en is geen onpartijdige buitenstaander. De theoloog Jürgen Moltmann, bekend om zijn werk *De gekruisigde God*, benadrukt dat God nooit onveranderlijk kan zijn. En wel om deze simpele reden: zij is een relatie aangegaan met de mens. De God van de christelijke theologie kent emoties als passie, verdriet, jaloezie en woede. In de persoon Jezus zien we die eigenschappen. En bovenal zien we een God die de pijn aangaat die daarbij hoort.

Tolerantie blijft op afstand, maar liefde komt dichtbij. Verdraagzaamheid is veilig, maar liefde is riskant. Tolerantie gaat pijn uit de weg, maar liefde is bereid pijn te accepteren. In zijn lofreden op de liefde schrijft de apostel Paulus dan ook: "Alles verdraagt zij." Goed, verdraagzaamheid staat dus niet helemaal haaks op de liefde. Jezus liet zijn martelingen over zich heen komen en was zelfs nog bereid zijn beulen te vergeven. Dat was een radicale vorm van verdraagzaamheid. Die verdraagzaamheid was geen doel op zich, maar vloeide voort uit zijn liefde en solidariteit met mensen. Jezus daagt ons uit tot het overstijgen van onze 'koele calculatie'-tolerantie, tot het niet langer op afstand blijven staan, maar tot het aangaan van authentieke liefdevolle relaties. Verdraagzaamheid komt daarin vanzelf een keer aan bod. ●

DAAN SAVERT (26) IS THEOLOOG EN VOLGT DE RESEARCH MASTER 'PEACE TRAUMA RELIGION' AAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM. HIJ WOONT EN WERKT IN HET JEANNETTE NOËLHUIS, EEN LEEFGEMEENSCHAP IN AMSTERDAM ZUIDOOST, GEBASEERD OP GEBED, GASTVRIJHEID EN DIRECTE ACTIE VOOR EEN BETERE SAMENLEVING. SINDS KORT IS HIJ IN DIENST ALS RESERVIST BIJ CHRISTIAN PEACEMAKER TEAMS, EEN ORGANISATIE DIE BOUWT AAN PARTNERSCHAPPEN OM GEWELD EN ONDERDRUKKING TE TRANSFORMEREN.

ERIK JURGENS

THEOLOGIE VAN DE REVOLUTIE

Vele publicaties wijzen dit jaar naar 1968. Vijftig jaar geleden, een historisch kantelpunt in de na-oorlogse jaren. Martin Luther King werd vermoord, grote demonstraties tegen de Vietnam-oorlog in de VS, studentenopstanden in Parijs en Berlijn, de 'Praagse lente' vond plaats tegen de Sovjets. Bij ons opende Paradiso zijn deuren. Jarenlang hadden we ons koest gehouden. Want eerst moesten de puinhopen van 1939-1945 worden geruimd, het gewone leven moest weer verder kunnen gaan.

Maar in de jaren zestig ging er opeens door heel de Westerse wereld een golf van veranderingsgezindheid. Het was er gewoon, je ging er als jong mens in mee zonder het te beseffen. Wij stichtten toen bijvoorbeeld de werkgroep van christen-radicalen, dat werd (in 1968!) de PPR. En dat in een tijd dat er nog geen e-mail of sociale media waren, nauwelijks televisie. Hoe ontstonden ze dan, die woelingen in ons, en om ons heen? Ik vraag het mij nu, na een halve eeuw, nog steeds af. In de jaren zeventig verdween het geleidelijk.

Ook in de kerken gebeurde van alles. Vaticanum II (1962-1965), de bezieling van paus Johannes XXIII, het aggiornamento. Daarna weer de repressie onder zijn opvolger, die het bestond om, nog in 1968, de anticonceptiepil te verbieden voor katholieken.

En er was, vooral in Latijns-Amerika, het verzet tegen de eeuwenlange onderdrukking, waar de kerk – als zo vaak in de geschiedenis – stond aan de kant van de gevestigde machten. Maar Jezus was toch geen hogepriester? Hij was rebel, 'partijganger der armen', volgens de befaamde dominee Ter Schegget. "De machtigen heeft Hij van de troon gestoten, de nederigen verheven", zingt het Magnificat dan ook. In 1968 vergaderde de Wereldraad van Kerken (zonder, helaas, de kerk van Rome) in Uppsala over de theologie van de revolutie. Uppsala, waar koning Erik (1120-1160), beschermheilige van Zweden, begraven ligt. Vandaar mijn bijzondere aandacht.

Destijds gaf Sjaloom, van Piet Reckman in Odijk, Kosmo-schriften uit. Dat van april 1968 heette *Theologie van de revolutie*, geschreven door Bas Wielenga. Hij sprak liever van 'theologie in een revolutionaire situatie'. Als die situatie er eenmaal is, wat zegt dan het christen-zijn?

Dat sprak mij aan, omdat revolutie gepaard pleegt te gaan met geweld. En Jezus was toch van de andere wang aanbieden, niet van het geweld? Dan ben je toch van de vreedzame omwenteling? Maar het kan zijn dat je toch partij moet kiezen in zo'n situatie. Waar sta je dan?

Begin van deze eeuw was ik met een missie van Pax Christi naar de Mato Grosso in Brazilië. In grote eucalyptusbossen, houtskoolbranders. Met kleine ovens, waar alleen kinderen het werk konden doen...

Rietsuikervelden van vierkante kilometers, bezwete veldwerkers met zeisen... Contact met jonge pastores in de dorpen, hopen op de komst van gerechtigheid. Zo heette ook de nota van de raad voor overheid en samenleving van de Nederlands Hervormde Kerk, 1969: *Revolutie en Gerechtigheid*.

Als christen moet je, als het er op aan komt, weten waar je hoort te staan. Bij de geringsten der mijnen (Mat. 25 vs. 45).

ON- ZICHT- BARE- KERK

Verlag van de derde internationale conferentie van het ICRN (*International Church Reform Network*) in Bratislava, 11-15 juni 2018.

Wat weten we nu werkelijk van katholieken in Oost-Europa? Weinig. Het internationale netwerk van katholieke vernieuwingsbewegingen beperkte zich meestal tot het West-Europese en Amerikaanse perspectief. Er was tot 1989 slechts sporadisch contact vanwege de communistische hegemonie. Voor Mariënburg deed zich van 11 juni tot en met 15 juni de unieke kans voor om via een conferentie van het ICRN

dichterbij te komen; bestuurslid Ed Schreurs en oud-voorzitter Henk Baars waren ter plekke. De belangstelling was ook gewekt bij de Argentijnen, Amerikanen en Australiërs en natuurlijk andere westerse landen. Vijftig mensen uit vele windrichtingen bij elkaar in Pezinok (vlakbij Bratislava, de hoofdstad van Slowakije), betekent wel wat. Daar moest de organisatie veel moeite voor doen.

Opvallend was dat de eerste dag compleet gevuld werd met verhalen over de rooms-katholieke kerk in Slowakije in de communistische periode. In het organisatie-team was flink gediscussieerd of dat nu wel nodig was, maar het betaalde zich uit. Dialoog kan niet ontstaan als je niets weet van elkaars geschiedenis en die van hen was heftig. Vaag wisten we het wel, maar het ter plekke horen van de verhalen over godsdienstonderdrukking van zowel katholieken als lutheranen was schokkend. De hiërarchie bleef samenwerken met het regiem (zoals zo vaak), maar er ontstond een ondergrondse kerk. Priesters konden gepakt worden op de uitoefening van hun pastorale beroep. Er werden in het geheim priesters gewijd; 61 vrouwen werden gewijd tot diaken – die waren minder opvallend in het publieke verkeer. Een enkele vrouw werd zelfs priester. Dat gebeurde niet uit plotselinge progressiviteit, eerder het omgekeerde. De sacramentele pastorale nood was zeer hoog en de wal keerde het schip. Aanvankelijk nog met toestemming van het Vaticaan, maar na de fluwelen revolutie in 1989 werd het door de r.-k. kerk genadeloos teruggedraaid. Vooral de gewijde vrouwen verdwenen weer in de anonimiteit. “De opgelegde gevangenisstraffen van soms 15 tot 20 jaar, maakten ons politiek gevoelig voor (on)gerechtigheid”, vertelde een boekensmokkelaar, die in die periode religieuze literatuur vanuit Polen naar Slowakije smokkelde. Van zijn team van 7 jongeren die dat uitvoerden, kwam het merendeel in de gevangenis. Het leven van een aanwezige priester die de verklaring *Charta 77* ondertekende

veranderde radicaal, hij heeft zijn priesterschap nooit meer op een normale manier kunnen uitoefenen. Het gevolg van heel deze geschiedenis is dat Slowakije, en in mindere mate Tsjechië, na de revolutie vrij conservatief is gebleven. Maar de devotie is er hoog, hoewel aanwezige Slowaakse jongeren hetzelfde gedrag vertonen als in het Westen: afnemende belangstelling, radicaal minder kerkgang en verzet tegen het halsstarrige dogmatisme rond de positie van vrouwen en opvattingen over de eucharistie.

Hoe nu verder met de voor Oost-Europeanen bonte aanwezigheid van initiatieven uit de hele wereld, van LHBT tot onafhankelijke kerken, zoals in Nederland? Hermann Häring was ook aanwezig en probeerde een vergelijking te maken. Wat kunnen we aan elkaar hebben? Nog niet zo lang geleden was Nederland het mekka van de vernieuwing, maar dat is voorbij. De r.-k. kerk bevindt zich maatschappelijk in een gettosituatie, hoewel van land tot land verschillend. We hebben te maken met een stervende kerk, opgevat als containerbegrip. Die stelling werd ook door Slowaakse en Tsjechische theologen onderschreven. Dat was opvallend. Er is niet zomaar een nieuwe Europese visie op de ontwikkeling van christenen in Europa. De vraag is of je ooit onder de dominantie van de hiërarchie en het mannenbolwerk uit komt. De grote kerkorganisaties laten eigenlijk geen kritische theologie toe, temeer daar veel bisschoppen en kardinalen de uitkomsten van Vaticanum II nooit hebben omarmd. Een spanning waar ook deze paus niet tegen opgewassen is. Een stervende kerk?

Persoonlijk kon ik wel wat met de ondergrondse inspiratie uit de communistische periode, hoewel we dat niet moeten romantisieren. Het is onverstandig te gaan zitten wachten op de uitslag van de machtsstrijd in Rome. Feitelijk zie je in Europa al verschillende opvattingen en praktijken van kerk-zijn rustig naast elkaar bestaan. Het conservatieve, maar officiële, gettokatholicisme, ernstig afkalvende middenstromingen (zowel katholiek als protestant) en een stevige, redelijk groeiende charismatische kerk die niet afhankelijk is van de traditionele kerken. Je moet je afvragen of je de grote instituties nodig hebt als die ook in maatschappelijke kwesties matig of niet functioneren, omdat hun geloofwaardigheid enorm is aangetast. Dat betekent, zo nodig, ondergronds beginnen of verder gaan in huiskamer-groepen. In Nederland hebben we de grote neogotische kerken allang niet meer nodig en er zijn zeer veel goed opgeleide mensen die zonder salaris het kader willen vormen. We hebben overigens nauwelijks zicht op die ondergrondse kerken van gespreks-groepen, vriendengroepen, leesgroepen die zo nu en dan op spirituele gronden samenkomen. Zij zijn onzichtbaar en dat is in veel gevallen maar goed ook, want voor je het weet bemoeit zich weer een of andere institutie met je die voorwaarden formuleert.

TEKST

LEON GOERTZ

FOTO

PORTRET DOOR JOOP BUKER

In de tweede helft van de jaren zestig gebeurde het. Onrust in de kerk en de politiek. Groeistuipen in Europa en ook in Schaesberg. Pastoor Ed Miedema durft het aan en trotseert het bisdom Roermond. Streekparochie 't Eikske is geboren. Na vijftig jaar een gesprek met de huidige voorganger Gijs den Boer.

Gijs (1950, Soerabaja) woont sinds 1957 in Zuid-Limburg. Hij volgt de hbs en voltooit zijn lerarenopleiding in de vakken geschiedenis/aardrijkskunde aan de VL/VU in Amsterdam. Vanaf 1978 werkt hij een jaar op de mavo in Treebeek en komt in 1980 in het welzijnswerk terecht. Daar vervult hij vele functies. Zo is hij betrokken bij de bouw van kinderdagverblijven in zuidelijk Limburg. De toenmalige minister Hedy d'Ancona had gelden vrijgemaakt in een stimuleringsmaatregel kinderopvang om de positie van werkende vrouwen te verbeteren. Sinds 1982 is Gijs betrokken geraakt bij de streekparochie.

DOORBRAAK In de uitgave van 28 oktober 1967 kopt het weekblad *De Nieuwe Linie*: "Bisschop contra pastoor". Sindsdien wordt duidelijk dat in de Michaelparochie te Schaesberg de rapen gaar zijn. Miedema (1912-1985) is als een zwaluw die alvast een proefvlucht maakt in het katholieke landschap, waar mede door het Tweede Vaticaans Concilie verfrissende lentelucht de wereld werd ingeblazen.

De toenmalige kapelaan – en latere bisschop – Frans Wiertz volgde de ontwikkelingen op de voet en schreef: "Vooral tegen het einde van de jaren zestig realiseerde men zich terdege, dat er een roes had geheerst na Vaticanum II, die met name tijdens het Pastoraal Concilie van Noordwijkerhout haar hoogtepunt vond. De katers lagen toen al op de loer. In Schaesberg geschiedt parallel eenzelfde ontwikkeling: wanneer in de polarisatie rond de kwestie Miedema alle oerchristelijke begrippen als verdraagzaamheid en vrede vergeten dreigen, en volgens een ander Schriftwoord het zwaard wordt uitgekapt".

Blikvanger en kernpunt van het conflict tussen de vrije vogel en Piet Moors – bisschop van Roermond – was voornamelijk de vrije vorm van liturgie en de democratische parochie-opbouw die de pastoor bewerkstelligde. Hij stimuleerde de ontplooiing van de vrije geest van alle gelovigen, die in de liturgie en in het pastoraal beleid hun inbreng behoorden te krijgen. Daaruit bleek dat hij de toenmalige geoorloofde liturgievormen en ook ethische standpunten van de kerk vrijer interpreteerde en deze ook in zijn pastoraal beleid toepaste.

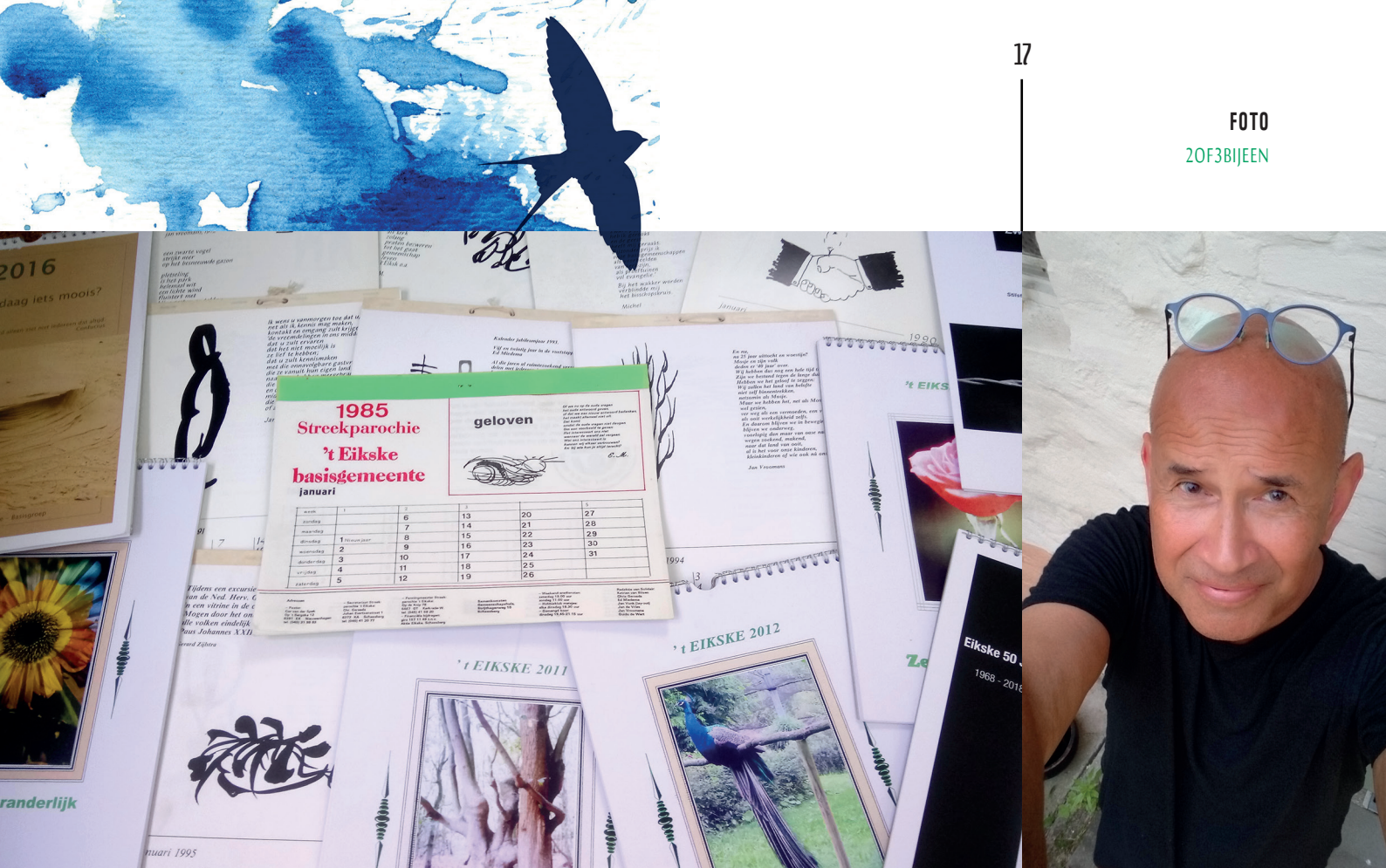
Een Limburgse kerkstrijd was geboren en de kranten volgden de ontwikkelingen op de voet. Vooral het kerkelijk kader was erin geïnteresseerd. Daarover merkt Wiertz nog fijntjes op dat "dit conflict aan de jongere

ÉÉN ZWALUW

WORDT ZWERM

BASISGEMEENSCHAPPEN VERENIGD IN 20F3BIJEEN

thematische kalenders die we sinds 1985 zelf uitgeven met Kerstmis

generatie tussen 16 en 30 jaar oud voor een groot deel voorbijging als een mandarijnenstrijd in het verre China”.

EIGEN NESTJE Na zorgvuldige afweging kon de bisschop deze vrije vlucht niet meemaken. Reden genoeg om Ed Miedema als pastoor van de Michaelparochie te ontslaan. Maar hoe gaat dat, toen al en ook nu? Honderden parochianen hadden zich als een zwerm rond de pastoor geschaard. Zij zochten een nieuw onderkomen en vonden dat in een overbodig geworden gebouw van de Staatsmijnen. Niet om van daaruit het kerkelijk gezag verder te ondermijnen, maar om onbevanging in de Geest van Jezus en gestuwd door Vaticanum II een open manier van parochielevens te realiseren. Als puber hoorde Gijs den Boer al van die ‘ondeugende pastoor’. ”Maar het was toen nog een ver-van-mijn-bed-show. Tijdens mijn lerarenopleiding in Amsterdam was Nico Roozen van de Kritische Gemeenschap IJmond een studiemaat die enthousiast vertelde over zijn basisgroep. Dus ik wist intussen wel wat basisgroepen waren. De kennismaking met 't Eihske in 1982 beviel me goed. En zo ben ik erbij gebleven en al lerende in de organisatie gegroeid. Miedema heb ik maar één keer bij een viering echt ontmoet. Later voelde ik me ook thuis bij zijn opvolgers Cor van der Spek, Sjaak Oberjé en collegae lekenvoorgangers.” In de loop der jaren is men meerdere keren noodgedwongen van locatie veranderd. Maar de groep getrouwen trok gewoon mee. Hoewel het grote aantal van ongeveer vierhonderd voornamelijk door vergrijzing sterk is afgenomen, komt men ook nu wekelijks bij elkaar rond ‘de Tafel van breken en

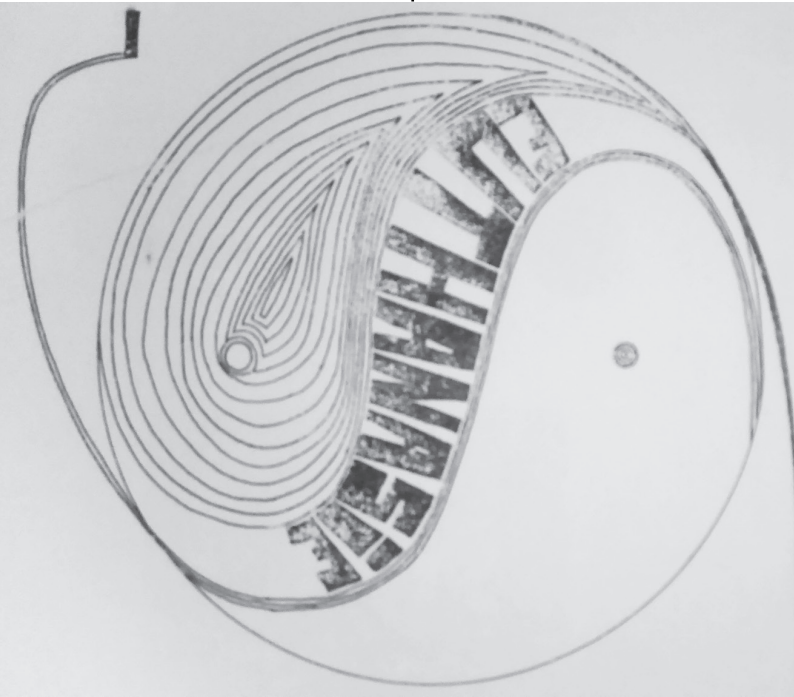
Het is een feit dat het vrijwel al deze groepen niet lukt om de jonge generatie te boeien en in hun manier van geloven mee te nemen

delen’. Daar is Gijs nu de vertrouwde voorganger.

SOLIDAIR Mag 't Eihske, zeker in Limburg, een pioniersrol hebben gespeeld, in diezelfde tijd borrelden, groeiden en bloeiden ook in Amsterdam en op talloze plekken in Nederland basisgroepen op, die in de wijze van geloven en leven spirituele ruimte wisten te veroveren. In 1978 waren dit er een honderdtal die zich verenigden in de Basisbeweging Nederland, waartoe ook groepen in Maastricht, Heerlen en Roermond behoorden. In 2015 evolueerde deze beweging tot het netwerk 2of3bijEEN. Dit is een associé bij de Raad van Kerken Nederland.

Het is een feit dat het vrijwel al deze groepen niet lukt om de jonge generatie te boeien en in hun manier van geloven mee te nemen. Daarom is ook in onze dagen een voortdurende bezinning en dialoog nodig om de oorspronkelijke inspiratie kritisch te blijven bekijken en bij de tijd te brengen. De psychiater Herman van Praag doet ons hierin een paar suggesties aan de hand. Hij stelt dat religiositeit een wezenlijk onderdeel van het leven van de mens is. De volgende karakteristieken gelden daarbij: ervaring van vreugde, openheid

een van de thema
cahiers van Ed
Miedema, deze over
Euthanasie, 1976

en onzekerheid. Vertaald naar de basisbeweging toen en nu: als je samen wilt stilstaan bij wat zinvol leven is, dan is er geen sprake van geboden, maar van idealen. Dan zijn er geen restricties maar waarden, en geen dogma's maar gedichten. Dan is er ruimte om te leven.

Deze ontspannen manier van geloven kan wellicht beter aansluiten bij de beleving van jongere generaties. "Bij ons zoeken naar de juiste maat blijft de levensstijl van Jezus een voorbeeld van ware menselijkheid", zegt Gijs. "We moeten bedenken dat Jezus geen christen was, maar een jood, gewoon een kind van zijn tijd en van zijn religie, die voortdurend bezig was met de vraag: hoe kan men elkaar tot naaste zijn? Dat geldt ook voor elke christen en voor elke wereldburger. We maken allen deel uit van de wereldgemeenschap en zullen samen onze weg moeten zoeken en vinden. In dit opzicht is het *Handvest voor compassie* van Karen Armstrong een goede leidraad. Daarin geeft ze aan dat medeleven en medelijden in principe grenzeloos en onuitputtelijk behoren te zijn om samen toekomst te kunnen maken."

HAPJES AARDE Ed Miedema, de eerste zwaluw die in de lente van 1968 aan kwam vliegen en met kleine hapjes aards geloven een nestje bouwde dat veel zwerfende geloofsgenoten aantrok. Intussen is het een hele zwerm van pionierende basisgroepen geworden die her en der, langzaam maar zeker, vanuit de aloude zwevende verheven hemelgerichte geloofsbeleving, en vanuit de alledaagse aardse belevingen en maatschappelijke werkelijkheden, een eigentijds solidair christelijk geloven en leven praktiseren.

In 't Eikske is men nu vijftig jaar samen onderweg. Elke zondag maken ze

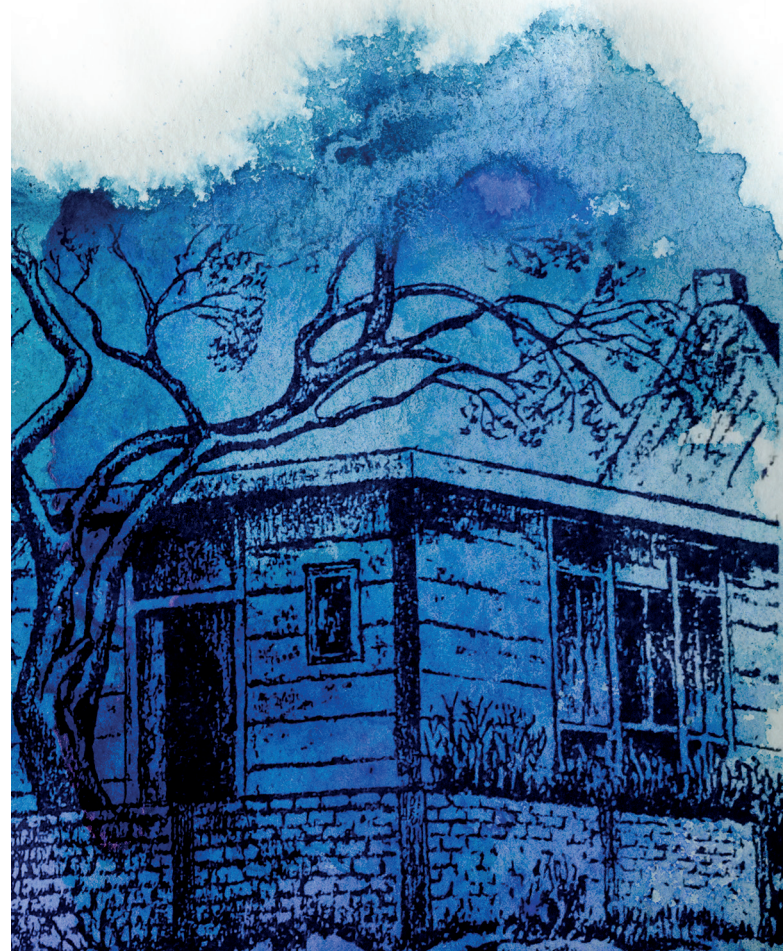
Tekening van het eerste
gemeenschapshuis

de Tafel klaar om daar luisterend, pratend en zingend bij elkaar te zijn en visie en kracht op te doen om in het maatschappelijk leven te doen wat mogelijk

is. Hebben ze toekomst? Gijs: "Hoe dan ook, samen blijven leren delen in klein en groot verband, en ik zeg het met de woorden van Václav Havel: 'Hoop is de zekerheid dat iets zinvol is, onafhankelijk van het resultaat'." Kan één zwaluw dan toch zomer maken? ●

INFO: WWW.TWEEOFDRIEBIJEN.NL

Klerikale ELITE en MISBRUIKTEN

PROEVE VAN PROBLEEMSTELLING
"HET MISBRUIK HEEFT IN ONZE KERK
VEEL DIEPERE WORTELS DAN MENIG-
EEN BEKEND IS"

Hoe kan het dat een zo empathische man als paus Franciscus zo'n uitglijder maakte in Chili? Op aangeven van de bisschoppen daar noemde hij de klachten van de misbruikslachtoffers laster. En dat was niet de eerste keer. Ook als aartsbisschop van Buenos Aires toonde hij zich niet toegankelijk voor de klachten van ten minste zes intussen volwassen geworden slachtoffers, zo bracht de Franse documentairemaakster Elise Lucet aan het licht. Bij ons klinken de kille woorden van kardinaal Eijk nog na, dat er op een fatsoenlijke manier betaald is en dat de kous daarmee af is. Twee misbruikslachtoffers, benoemd tot lid van de pauselijke commissie voor de bescherming van minderjarigen, Peter Saunders en Marie Collins, werden in die commissie gemarginaliseerd en tegengewerkt. Bij de herbenoemingen voor de tweede termijn van die commissie kwamen hun namen niet meer voor. In het algemeen klinkt vaker de klacht dat de officiële kerkelijke benadering sterk juridisch is en weinig oog heeft voor de persoonlijke, vaak levenslange beschadiging van de slachtoffers.

Het misbruik heeft in onze kerk veel diepere wortels dan menigeen bekend is. Eind april wees een van de Chileense slachtoffers, José Andrés Murillo, daar de paus in een vrij en open gesprek uitdrukkelijk op: "Ik heb het belang benadrukt om misbruik te zien als misbruik van macht en gewezen op de noodzaak om verantwoordelijkheid te nemen,

duidelijke samenhang met de feodale machtsverdeling, die in onze kerk gegroeid is en nog steeds bestaat, niet alleen volgens de kerkorde, maar meer nog in de bij deze verdeling opgebouwde theologische legitimeringen. Met name een volkomen gekanteld zelfbeeld van de voorganger/priester en een zelfoverschatting van de clerus als 'eerste stand', hoger dan keizer/koning/adel en het gewone volk, zijn hierbij nog steeds actueel.

A-HISTORISCHE REALITEITEN In de kerkelijke theologiebeoefening worden geloofsuitspraken en -interpretaties vaak gezien als een soort a-historische realiteiten. Maar onder welke maatschappelijke, culturele en politieke omstandigheden kwamen deze tot stand? Toen begin dit jaar de Amerikaanse theologe zuster Elizabeth A. Johnson in haar studie *Creation and the cross: the mercy of God for a planet in peril* de bekende offertheorie van Anselmus (de volmaakte God is door de zonde van de mens beledigd; genoegdoening kan hier slechts geschieden door een gelijke: de Zoon Gods; daarom moest deze mens worden om door het kruisoffer deze genoegdoening te kunnen bewerken) een typisch feodale legitimatie noemde, was mijn aandacht onmiddellijk gewekt. Zij wijst dan met name op het feodale beginsel dat genoegdoening alleen door gelijken kan gebeuren. Vele stukjes vielen in een patroon. Daarbij waren

ook de onderzoeksresultaten van twee Franse wetenschappers van belang: Georges Duby (1919 - 1996) en Michel Foucault (1926 - 1984). Er zullen theologen zijn die deze werkwijze niet onderschrijven. Laten zij dan reageren op deze 'proeve van probleemstelling'.

VERBOUWINGEN VAN HET ALOUDE KERKHUIS Door deze aanpak moet ik met u terug naar lang vervlogen tijden. Met name sinds het grote schisma van 1054 kreeg de bisschop van Rome, patriarch van het Westen, geen tegenwicht meer van de vier andere patriarchen (Jeruzalem, Antiochië, Alexandrië, Constantinopel). Van deze grotere beleidsruimte werd vaak gebruik/misbruik gemaakt. De kloof met de orthodoxie werd daardoor gaandeweg dieper. Schillebeeckx heeft gewezen op dit vaak onderbelichte aspect van de verdere ontwikkelingen in het Westen. Omdat in onze westerse landen intussen een feodaal stelsel gekomen was, waarbij de bisschoppen al te zeer tot feodale leenmannen van keizer en koning dreigden te worden, kwam er een felle strijd om de macht in kerkelijke zaken: de investituurstrijd (11^e - 12^e eeuw). De patriarch van het Westen, intussen dus paus van de rooms-katholieke kerk, positioneerde daarbij de geestelijkheid tot 'eerste stand'. Maar daarvoor moest het aloude huis van de grote christelijke kerk der vijf patriarchaten voor wat betreft het westerse patriarchaat wel – theologisch en kerkorde-lijk – een aantal fikse verbouwingen ondergaan. Vaak gebeurde dit onder druk van de maatschappelijke omstandigheden.

- **VERBOUWING 1: celibaat, dus priesterkinderen bastaarden zonder erfrecht**

Omdat onze kerk gaandeweg erg veel land en onroerend goed in (leen)bezit had, had de adel er groot belang bij dat de kinderen van priester-leenmannen deze goederen niet zouden erven. Onder druk van de adel besloot het Tweede Concilie van Lateranen in 1139 dat geestelijken geen geldig huwelijk meer konden sluiten. Hun eventuele kinderen waren dus bastaarden en daarom uitgesloten van het erven van die goederen (vaak hadden die priesters wel een concubine, een in die dagen gangbare praktijk).

- **VERBOUWING 2: kerk trekt huwelijkswetgeving naar zich toe**

Maar dat was niet genoeg. Tot dan toe was het huwelijk een wereldse zaak, geregeld door de belangrijke adellijke families binnen enkele randvoorwaarden van de staat. De kerk trad hier slechts op wanneer orde op zaken gesteld moest worden en er geen andere instantie was met de benodigde kennis en bestuurlijke infrastructuur. Maar nu wilden de feodale heren dat voor iedereen duidelijk was, of iemand wettig gehuwd was of niet. Want bastaarden hadden geen erfrecht. Aanvankelijk ging dit

dan over de zogenaamde 'verboden graden': binnen bepaalde vormen van bloed- en later ook aanverwantschap kon men niet wettig huwen. Gaandeweg echter trok de kerk het initiatief in huwelijkswetgeving naar zich toe ("om het nooit meer los te laten", zo merkte Duby ooit op). De geloofsbelijdenis van het Tweede Concilie van Lyon noemde in 1274 voor het eerst het huwelijk als zevende sacrament.

- **VERBOUWING 3: van gemeentevoorganger (originele identiteit) naar offerpriester (afgeleide identiteit)**

Zo werden de geestelijken opgesloten in het celibaat en de leken in het huwelijk. De scheidslijn was de seksualiteit. Dat vroeg om een verdere uitbouw van de toegang tot en de legitimatie van de 'eerste stand'. In de dagen van de ongedeelde kerk had altijd de band met de christengemeente gegolden als het constitutieve moment van de aanstelling van de voorganger. Handoplegging was 'liturgische omlijsting' en in noodsituaties kon het ook zonder (Schillebeeckx). Het concilie van Chalcedon (451) had dit vastgelegd (canon 6). Tot in de twaalfde eeuw werd ook in het Westen steeds daarnaar verwezen. Maar gaandeweg gingen de pausen daarvan dispensereren en de handoplegging op zich voldoende verklaren. In een proces dat hier slechts in grove penseelstreken kan worden belicht, werd de handoplegging het constitutieve moment van de aanstelling van de nu tot offerpriester vernauwde voorganger. Om alle reminiscenties aan Chalcedon te ontcrachten verordonneerde het Concilie van Lateranen IV in 1215: *"En in ieder geval kan niemand dit sacrament voltrekken behalve een priester die geldig gewijd is, op grond van de sleutels van de kerk, die Jezus Christus zelf aan de apostelen en hun opvolgers heeft toevertrouwd."* Zo werd in het Westen de oorspronkelijke algemeen christelijke identiteit van de voorganger vervangen door een afgeleide identiteit.

- **VERBOUWING 4: van gedachtenismaaltijd naar misoffer, de leer van de transsubstantiatie**

De zojuist geciteerde plechtige uitspraak van Lateranen IV volgde op een belangrijke zin: *"Er is immers één universele kerk van gelovigen, binnen welke Jezus Christus zelf tegelijk priester en offer is, van wie het lichaam en het bloed in het sacrament van het altaar onder de gedaanten van brood en wijn werkelijk bevat worden, omdat door goddelijke macht het brood wezenlijk wordt veranderd in het lichaam en de wijn wezenlijk wordt veranderd in het bloed, opdat wij om het geloofsgeheim van de eenheid tot stand te brengen zelf zullen ontvangen van het zijne, wat hij aangenomen heeft van het onze."* Door deze nieuwe interpretatie van Matteüs 18, 20 (*Want waar twee of drie samengebracht zijn in mijn naam, daar ben ik in hun midden!*) en 1 Cor 12, 27 (*Welnu: samen zijt ge: lichaam van Christus, en ieder ten dele: leden daarvan.*) werd de priester de 'alter Christus'; zijn volmacht tot consecratie "ging die van

Zo werden de geestelijken opgesloten in het celibaat en de leken in het huwelijk. De scheidslijn was de seksualiteit

engelen te boven”. De ‘eerste stand’ werd een onaantastbare stand. Gezien de grote golf van zogenoemde sacramentswonderen in die dagen ging dit overigens niet zo maar vanzelf.

• VERBOUWING 5: *verplichte paasbiecht voor iedere christen*

Ditselfde Lateranen IV verplichtte de gelovigen tot de jaarlijkse paasbiecht. Dat betekende dat het net van parochies over het hele Westen iedereen insloot. Foucault heeft vastgesteld dat juist dit gebod ervoor gezorgd heeft dat een spreken over seksuele handelingen ontwikkeld werd, maar ook dat deze taal altijd ontwikkeld werd onder de negatieve optiek van seksuele handelingen als mogelijkheden tot zonde. Dat heeft onze westerse kijk op seksualiteit diepgaand beïnvloed, zo stelt hij.

VOORTAAN TWEE SOORTEN CHRISTENEN Op deze wijze werd de eerste stand stevig gevestigd. De algemene opvatting was dat de feodale maatschappij een driepoot was (bidders – *oratores*, strijders – *pugnatores*, werkers – *laboratores*): geen enkele poot kon overleven zonder de andere twee. De eigen poot moest daarvoor zelf sterk zijn, zich niet bemoeien met het domein van de andere. Naar binnen gekeerd dus. Het in die dagen gezaghebbende *Decretum Gratiani* (omstreeks 1140) vat de situatie als volgt samen: “*Er zijn twee soorten christenen. De ene soort ... zijn de geestelijken. Zij ... zijn de koningen, dat wil zeggen: zij regeren zichzelf en de anderen, en zo hebben zij hun rijk in God. ... De andere soort zijn de leken. ... Aan hen is het toegestaan te trouwen.*” Maar, zult u zeggen, die feodaliteit is toch al lang verleden tijd. Dat mag waar zijn voor staten en vorstenhuizen, voor onze kerk is deze nog steeds actueel. Want:

- in een feodaal hof is het behagen van de vorst eerste en laatste norm van alles wat gebeurt; de vorst (bij ons de paus) hoeft zich tegenover niemand te verantwoorden;
- de scheiding der machten (Montesquieu: *trias politica*) is in onze kerk nog niet ingevoerd;
- er is geen gelijkheid van personen: naast de klerikale elite (eerste stand) zou men kunnen spreken van de overige mannen (tweede stand) en de vrouwen (derde stand);
- men kan slechts geoordeeld worden door zijn gelijken (het zogenaamde *privilegium fori*): nog in 2002 verscheen in de

Acta Apostolicae Sedis een in het Latijn gestelde richtlijn voor de bisschoppen, dat zij bij gevallen van misbruik de Congregatie voor de Geloofsleer moeten informeren, waarna interne berechting onder geheimhouding volgt; over inschakeling van de civiele rechter wordt niet gesproken. Dat thans twee kardinalen, Pell in Australië en Barbarin in Frankrijk, voor een civiele rechter staan, komt door het beleid van de huidige paus en is geen bestaande procedure: onder een nieuwe paus kan de oude gewoonte hernomen worden;

- hiernaast zou men nog kunnen wijzen op de ceremoniële standskleding waardoor men aan kleur en snit iemands plaats in de feodale orde kan aflezen, op attributen en ornamenten zoals wapen en wapenspreuk, maar dat is dan de categorie aandoenlijke nostalgie, hoewel zeker symbolisch. (In het St Jans-Centrum in Den Bosch worden jonge priesters uitgenodigd een eigen wapen te kiezen met daarbij een wapenspreuk in het Latijn).

Eigenlijk treft men alleen bij de nieuwe geloofsgemeenschappen een moderne gevoeligheid voor deze zaken en toekomstbestendige modellen aan: gelijkheid van mensen, iedere geardheid welkom, gedachtenismaaltijd, eigen voorgang(st)er.

De conclusie moet daarom zijn, dat de leden van de klerikale elite zozeer leven in en vanuit een onwerkelijk hoogverheven zelfbeeld, dat alle andere gelovigen slechts op lagere hoogte kunnen gezien worden. Bij het preconclaf van 2013 noemde toen nog kardinaal Bergoglio als grootste kwaal dat onze kerk zelfreferentieel is (bedrijfskundetaal: de medewerkers zijn zozeer met zichzelf bezig, dat zij zich niet meer kunnen verbinden met de klant). Bedoelde hij deze zelfde werkelijkheid? Bedoelen wij dat ook met ‘klerikalisme’? De in het begin gemaakte opmerking van José Andrés Murillo dat alles een zaak is van macht, snijdt hout. Bij berechting gaat het dan om beperking van de imagoschade, ook nog wel om een juridische compensatie, uitgedrukt in geld. Maar een zich plaatsen naast het slachtoffer met haar/zijn soms levenslange beschadiging is voor de meesten achter de horizon. Alleen uitzonderlijk herderlijke figuren komen daaraan toe (de paus ook pas na publieke excuses).

HET KAN OPNIEUW GEBEUREN Zolang dit theologisch en kerkordelijk systeem gelegitimeerd blijft worden, blijft herhaling van de geconstateerde feiten ook in de toekomst dreigen. Pas na een geduldige en eerlijke analyse en daarop volgende adequate maatregelen en besluiten kan dit gevaar bezworen worden. Voorshands is daarover nog niets vernomen. ●

(BIJBELCITATEN: NAARDENSE BIJBEL; OVERIGE CITATEN: EIGENVERTALING VAN LATIJNSE ORIGINELEN).

LEZERS SCHRIJVEN...

DE OECUMENE IN PRAKTIJK BRENGEN

Lang heb ik getwijfeld of ik met mijn geloofsbeleving voor de dag zou komen. Dat is een worsteling met vragen en teleurstellingen in mijn leven die velen van mijn generatie wel zullen herkennen.

Geboren in 1938 in een groot gezin, waren de zorgen in de oorlogsjaren en daarna niet van de lucht. Als kind wilde ik al iets goeds in de wereld doen. Een zeker roepingsgevoel zat toen al in me. Daarom wilde ik als twaalfjarige later als missionaris de wereld intrekken. Maar de pater die dat met mij en mijn ouders zou bespreken kwam niet opdagen. Een andere dure studie konden we niet betalen. Dan maar naar de ambachtsschool die me praktische vaardigheden bijbracht. Zo werd ik machinebankwerker. Een degelijk beroep.

Mijn interesse voor het geloof verflauwde. Ik werd zelfs opstandig naar de katholieke kerk toe. Want wat daar allemaal gebeurde kon ik echt niet begrijpen. Op het Vaticaans Concilie werd toch gezegd dat men zich meer direct met het gewone leven van de mensen en de werelddingen bezig moest houden. En wat kwam daarvan terecht?

De Nederlandse katholieken en hun bisschoppen wilden wel vooruit, maar werden door Rome teruggefloten. Daardoor kwam er ook grote ruzie onder bisschoppen en gelovigen. Ook nu nog houden kerkelijke geleerden zich voornamelijk bezig met onbenulligheden als de communie voor niet-katholieken, en het eeuwige stokpaardje van de ongehuwde priester. "Want", zegt men, "bij Jezus was dat ook zo." Met deze simpele redenering kan ik geen kant op. Eigenlijk is het lachwekkend dat katholieken zich vooral met deze onnozele kwesties blijven bezighouden terwijl er in de wereld heel wat anders aan de hand is. Hoe kan het dan anders?

Zelf ben ik, door persoonlijke Bijbelstudie en levenservaring, tot de overtuiging gekomen dat het christelijk geloof niet iets is van 'alleen maar een inbeelding in ons hoofd', maar dat het verder uitgewerkt moet worden in vruchtbare daden, in de praktijk, buiten de kerkmuren in het Open Veld. Dan vergelijk ik het met een ambacht. Daar leer je eerst uit boeken de theorie. Je denkt iets uit, je tekent een plan op papier, en dan ga je aan de hand van die bouwtekening aan de slag om een goed product te maken en af te leveren. Ik ben ook restaurateur. Spijkers met koppen slaan zo noemen we dat in ons

ambacht. Zo is mijn oude roepingsgevoel weer levend geworden door praktische aanpak van dingen waarmee ik mensen kan helpen, net zoals Jezus dat deed in zijn situatie.

Ik was intensief bezig met acties van de Novib. Ook adopteerde ik kinderen en help tot op vandaag zo goed als ik kan overal waar hulp nodig is. Ik ben voorstander van de oecumenische gedachte: een christelijk geloof, een kerk wereldwijd zonder persoonsverheerlijking, ieder met zijn eigen taak overeenkomstig de eigen talenten, proberen te leven naar de Tien Geboden zoals Jezus die heeft voorgeleefd, daar hebben we als rode draad genoeg aan. Dat wil zeggen: heb elkaar lief en deel lief en leed met elkaar, heb geduld met elkaar en wees behulpzaam, ook naar alle vreemdelingen om ons heen die naar een menswaardig leven op zoek zijn. Deze gedachte loopt als een rode draad door mijn leven. Heel simpel en voor ieder mens te begrijpen.

Ik heb de indruk dat de meeste pastoors vaak vooral herder zijn voor hun eigen negenennegentig makke schapen, en de ware taak van de goede herder – het verdwaalde en dolende schaap zoeken – vergeten. Ik ga wel af en toe nog naar de kerk om te bidden en om tot rust te komen, maar voor de rest wil ik mijn christen-zijn in maatschappelijke verenigingen, gezin en politiek laten zien. Dus niet in een kerkgebouw of in mijn hoofd alleen speelt zich mijn geloof af, maar in het open veld van de grote wereld: samen met de politiek en andere religies ambachtelijk de mouwen opstropen en met alle mensen van goede wil een menswaardige samenleving construeren. Volgens mij willen de meeste gelovigen - van alle religies - en politieke leiders hetzelfde als ik. Daar ga ik dus voor.

Hub Eussen

LEON GOERTZ

HAARD

Elke wroetende archeoloog stoot vroeg of laat op een zwart goedje in moeder aarde. Dan is het bingo. Op die plek was eerder iemand van zijn soort. Dat donker prakje is het restant van een kampvuur waaraan men zich warmde en waarop men iets eetbaars bekokstooft. Want het lichaam moet op temperatuur blijven door warmte én door voeding. Zonder deze twee is de dodelijke verkilling nabij.

De vraag is: hoe organiseer je zo'n open haard? Doorgaans niet in je eentje, maar met gelijkgezinden die samenwerken in het verzamelen van brandstof en voedsel. Dan kun je er smikkelend, dansend en zingend samen een feest van maken. Met wildvreemden gaat dat moeilijker. Achterdocht en broodroof zijn dan spelbrekers. Nog erger is dat men de ander als vijand en prooi aan het spit gaat rijgen om zich aan hem te goed te doen. Zo zou het er vroeger in onze moerasdelta en elders aan toegegaan zijn. En wat gebeurde er daarna?

Wij hoeven er nu niet meer elke dag op uit te trekken om hout te sprokkelen, of een prooi te vangen. Warmtebronnen en voedsel hebben we in grote variatie. Mooi geregeld, zou je zeggen. Maar goed bekeken zie je dat het midden onder ons nog een gruwelijke wildwest-bende is.

Het is een duwen en dringen om maar het dichtst bij het vuur te zitten en het eerst op te scheppen uit de pot van gemakkelikheden. Dat werd pas goed duidelijk bij de opkomende industrialisatie, waar door de opeenstapeling van kapitaal enkelen er steeds warmer bij kwamen te zitten en velen als arme sloebers door hun werkkraft dat kapitaal moesten vermeerderen.

Karl Marx gooide de knuppel in het hoenderhok door te beweren dat het ongehoord is dat mensen als brandstof en prooi worden opgeofferd om enkelen te plezieren. Iedereen behoort fatsoenlijk eten en drinken te krijgen. Een lofwaardige poging om de roofzucht van oppermachtigen aan de kaak te stellen. Bij de uitwerking van zijn idee hakten zijn volgelingen van de weeromstuit al te fanatiek menigeen in de pan.

Dagelijks beleven we dat superrijken door hun hebzucht en gekonkel hele naties ruïneren. Opvallend is dat de regeringsleiders elkaar voor een persoonlijk gesprek bij de open haard treffen en elkaar uitgekookt het vel over de oren proberen te trekken. Vaak vormt die haard een donker gat achter hun rug. Is dat een teken dat bij hen alle vuur voor een menswaardiger samenleving gedooft is en zij er maar een potje van maken?

CO
LU
MN.

HUUB SCHUMACHER

DAT IK ZO LANG ZO'N UILSKUIKEN KON ZIJN!

Een man woonde in een klein huisje, samen met zijn vrouw en talrijke kinderen. Na enige tijd trokken zijn grootmoeder en schoonmoeder ook nog bij hen in. Omdat er in het huis eigenlijk maar één kamer was, waarin geslapen, gekookt en geleeft werd, raakte iedereen op den duur overspannen. Tenslotte ging de man naar een wijze rabbi en vroeg hem om raad. De rabbi adviseerde hem: 'Neem ook je geit en je twee kippen in huis.' Gehoorzaam deed de man wat de rabbi hem had gezegd. Na een week klopte hij opnieuw bij de rabbi aan, nu was hij werkelijk radeloos: 'Dit is geen leven meer! We worden allemaal stapelgek, we kunnen nauwelijks nog ademhalen van de stank.' De rabbi toonde veel begrip en zei: 'Ga naar huis, doe de geit terug in de stal en de kippen terug in hun hok.' Na enkele dagen rende de man weer naar de rabbi om hem te bedanken, dolgelukkig dat nu voorgoed alle ellende, alle sores voorbij was. Iedereen thuis was opgelucht en had ineens en voorgoed ademruimte... tenminste, dat dacht hij.

Het kan bijna niet anders of u denkt nou hetzelfde wat ik dacht bij dit verhaaltje van Erich Kanok. Ik dacht: 'Moeder, wat een onnozele hals! Dat die domme gans niet doorheeft dat zijn vreugde van nu maar een tijdelijke vreugde is en dat, als hij direct na het blijde bezoek aan de rabbi weer thuiskomt, het binnen een mum van tijd weer kermis is!'

Groot gelijk hebben u en ik als we zo denken. Maar nu hoop ik stilletjes dat u het pikt als ik hier, als slotwoord van dit Magazine, beweer dat u en ik net zulke uilskuikens zijn als die onnozele hals daar bij die rabbi!

Laat ik voor mezelf spreken: ik denk en praat en doe en schrijf en preek nog altijd vanuit de heilige overtuiging dat (ondanks Donald Trump en de klimaatproblemen en de milieuvervuiling en het waarden- en normenverlies van dit moment enz.) het over zóveel tijd, echt nog eens zó ver komt dat het Koninkrijk Gods definitief aanbreekt. Altijd – en dat doe ik samen met miljoenen anderen – geloof ik in vooruitgang, ook al is die in springprocessievorm, en geloof ik in de uiteindelijke definitieve hemelse toestand voor alle mensen. Als ik me nu soms even diep bedroefd kan voelen als ik jonge priesters weer zie doen zoals in de kerk-van-vóór-de-oorlog, dan overwin ik die droefheid

door mijn heilig geloof dat dit maar een voorbijgaand verschijnsel is en dat ik vanuit mijn geloof – denk maar aan Goede Vrijdag en Pasen – moet durven uitgaan van vooruitgang-ondanks-alle-pijn, en dat het eens voorgoed met de kerk definitief ten goede keren zal; de paus-van-nu is er al een 'bewijsje' van. Als ik nu de gruweligheden zie in Syrië en weet ik waar nog meer in onze wereld, dan huiver ik daar wel van, maar zit er tegelijk toch bij mij ergens de gedachte onder van 'het zal niet ten eeuwigen dage duren, want ooit, ooit, ooit komt er vrede, vrede op aarde, voor altijd!'

Mag ik het zeggen? Door Catherine Keller met haar 'constructieve theologie' zie ik in dat mijn denken van hierboven uilskuikendenken is. Vreselijk dit pas op 73-jarige leeftijd te moeten ontdekken. Zij maakt me duidelijk dat wij het nog steeds presteren om het laatste Bijbelboek, de Apocalyps, te lezen als letterlijk waar. Het 'Zie, Ik maak alles nieuw' en het 'Er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde' zijn, zo maakt ze me duidelijk, alleen maar beelden, bedoeld voor het huidige moeilijke moment, om ons te stimuleren er toch maar onze tanden in te zetten en er het beste van te maken – ook al zal het gedeeltelijke goede resultaat ook dan maar weer voorlopig zijn; de wereld is niet anders. Gaat het straks weer fout, dan lezen we die goddelijke woorden weer opnieuw, voor dát moment dan. Ik ben voortaan niet meer dat uilskuiken dat naar de rabbi rent, dolgelukkig omdat de sores voorgoed voorbij zijn.

CO
LU
MN.